Kirjallinen vastaus
VM/KAO
9.11.2023

Kunta- ja hyvinvointijaoston kokous 26.10.2023

Rahoituksen siirto kunnilta hyvinvointialueille ja siihen tehtävät lakisääteiset tarkistukset

Hyvinvointialueiden valtion yleiskatteisen rahoituksen pohjan muodostavat kuntien vuoden 2022 yhteenlasketut sosiaali- ja terveyspalveluiden ja pelastustoimen kustannukset. Siirtyvän kustannuksen perusteella muodostuvaa rahoitukseen pohjaa korotetaan vuosittain etukäteen hyvinvointialueindeksillä, palvelutarpeen kasvuarviolla sekä tehtävien ja velvoitteiden muutoksia vastaavalla rahoituksen muutoksella.

Hyvinvointialueiden vuoden 2023 maksupäätösten mukainen valtion yleiskatteinen rahoitus perustui kuntien vuoden 2022 talousarviotietojen mukaisiin sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä pelastustoimen kustannuksiin. Maksupäätösten mukainen siirtyvä kustannus oli yhteensä 21,2 mrd euroa ja vuoden 2023 rahoitus 22,5 mrd. euroa.

Valtiovarainministeriö on päivittänyt kunnista hyvinvointialueille siirtyviä sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia koskevan niin sanotun sote-siirtolaskelman syksyllä 2023 vastaamaan kunnista hyvinvointialueille lopullisesti siirtyneitä kustannuksia. Kustannuksia on käyty läpi sekä kuntien Valtiokonttoriin raportoimien vuoden 2022 tilinpäätöstietojen että kesällä 2023 annettujen asetusten mukaisten oikaistavien erien osalta. Kuntien lopulliset vuoden 2022 kustannukset ovat yhteensä noin 21,9 mrd. euroa eli noin 650 miljoonaa euroa enemmän kuin talousarviotietojen mukaiset kustannukset. Tästä kustannuspohjaan tehdyt oikaisut ovat noin 200 miljoonaa euroa.

Vuoden 2023 rahoitus korjataan jälkikäteen tammikuussa 2024 maksettavalla kertakorvauksella, joka lasketaan kuntien lopullisten vuoden 2022 kustannusten ja talousarviotietojen mukaisten kustannusten välisen erotuksen perusteella. Vuoden 2023 rahoitusta korjaava kertakorvaus on yhteensä 680 milj. euroa, ja vuoden 2023 korjattu rahoitus on siten noin 23,1 mrd. euroa.

Kuntien vuoden 2022 lopullisten kustannusten perusteella korjataan myös hyvinvointialueiden rahoituksen pohja pysyvästi vuodesta 2024 alkaen. Pysyvä tasokorotus vuoden 2024 rahoitukseen on noin 700 miljoonaa euroa. Vuoden 2024 rahoitus on noin 24,1 mrd. euroa eli noin 2,2 mrd. euroa enemmän kuin kuntien lopulliset sosiaali- ja terveyspalveluiden ja pelastustoimen kustannukset vuonna 2022. Kustannustietojen päivittämisellä varmistetaan se, että hyvinvointialueiden rahoitus vastaa koko maan tasolla kunnilta siirtyneitä kustannuksia ja kuntataloudesta vähennetään rahoitusta siirtyviä kustannuksia vastaavasti.

Mikäli kuntien alibudjetoinnilla viitataan siihen, että kuntien vuoden 2022 talousarvioissa oli budjetoitu liian vähän rahoitusta vuoden 2022 sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä pelastustoimen palveluiden järjestämiseen, korjautuu alibudjetointi edellä kuvatun mukaisesti vuoden 2023 rahoitukseen jälkikäteen lisättävällä kertakorvauksella sekä vuoden 2024 rahoitukseen lisättävällä pysyvällä tasokorotuksella.

Mikäli kuntien alibudjetoinnilla viitataan puolestaan siihen, että kunnat ovat käyttäneet liian vähän rahaa kyseisten palveluiden järjestämiseen, jolloin rahoituksen siirto ei vastaa hyvinvointialueille siirtyneitä palveluita, niin tämä rahoituksen epäsuhta korjaantuu hyvinvointialueiden rahoitukseen tehtävällä jälkikäteistarkistuksella, joka tehdään ensimmäisen kerran vuoden 2023 hyvinvointialueiden raportoimien toteumatietojen perusteella vuoden 2025 rahoitukseen. Jälkikäteistarkistus korjaa

myös mahdollisen hintaennusteiden ja toteutuneen kustannustason välisen erotuksen aiheuttaman rahoitusvajeen.

Kuntatalouden vuoden 2023 tulos ei vaikuta hyvinvointialueiden vuoden 2023 tulokseen

Sote-siirtoon liittyen on noussut ajoittain esiin näkemys, jonka mukaan kuntatalouden vuoden 2023 ennustettu vahva tilikauden tulos ja ylijäämä osoittaisivat, että kunnilta olisi siirretty sote-uudistuksen yhteydessä merkittävästi liian vähän rahoitusta hyvinvointialueille. Kuntatalouden vuoden 2023 ennakoitua ylijäämää selittää kuitenkin pääasiassa sote-uudistukseen liittyvät niin sanotut verohännät.

Sote-uudistuksen kuntien verotuloja leikkaava vaikutus ei näy vuonna 2023 vielä täysimääräisesti kunnallis- ja yhteisöverotuloissa, vaan aiempien verovuosien kunnallis- ja yhteisöverotulot tilitetään kunnille vuonna 2023 edelleen vanhojen kunnallisveroprosenttien ja yhteisöverotulojen jako-osuuksien mukaisesti. Tämä vahvistaa kuntataloutta väliaikaisesti. Niin sanottujen verohäntien vaikutus on valtiovarainministeriön arvion mukaan hieman yli 1 mrd. euroa kuntataloutta vahvistava. Valtiovarainministeriön kansantalousosaston syksyn 2023 ennusteen mukaan kuntatalouden rahoituksen tasapainoa mittaava toiminnan ja investointien rahavirta olisi vuonna 2023 noin 0,8 mrd. euroa positiivinen. Ilman edellä mainittuja verotuloihin liittyviä ajoituksellisia tekijöitä kuntatalouden toiminnan ja investointien rahavirta olisi siis vuonna 2023 selkeästi negatiivinen. Syksyn 2023 ennusteen mukaan kuntatalouden toiminnan ja investointien rahavirta on myös tulevina vuosina selvästi negatiivinen, kun niin sanottujen verohäntien vaikutus poistuu. Kuntatalouden vuoden 2023 vahva tulos on siis tästäkin näkökulmasta poikkeus, joka selittyy pääosin verotuloja koskevilla ajoituksellisilla tekijöillä.

Lisäksi kannattaa huomata, että ns. sote-siirtolaskelman tarkistuksessa tarkistetaan kunnista siirtyneet kustannukset ja tulot vastaamaan toisiaan. Kun hyvinvointialueiden rahoituspohjaa korotetaan tämän seurauksena 650 milj. euroa, vähennetään kuntien tuloista vastaava määrä. Tästä arvion mukaan noin 447 milj. euroa tulee katetuksi siirtyvien verotulojen kasvulla ja valtionosuuksista vähennetään loput. Tämän hetkisen arvion mukaan valtionosuudesta vähennetään pysyvästi noin 205 milj. euroa ja lisäksi vuosina 2024-2025 103 milj. euroa takautuvasti vuoden 2023 osalta.